

Uroš Črnigoj

Gojmir Polajnar: *Atlantis*.

Ljubljana: ŠKUC (zbirka Lambda), 2008.

Gojmir Polajnar (pseudonim Borisa Pintarja) je veliko več kot le še en avtor proze z gejevsko tematiko. Že v svojem prvencu, romanu *Ne ubijaj, imam te rad*, ki je v angleški izdaji prejel številne pohvalne kritike v Združenih državah Amerike, je nastopil v vsem svojem razponu kot avtor, ki ga zanima problematika identitete posameznikov v sodobnem svetu – problematika, ki se najizraziteje kaže v vse večji fluidnosti medsebojnih razmerij in spolnih praks. Potem ko je omenjeni roman zaznamovala izrazita bizarnost z elementi groteske in ko so kratke zgodbe v zbirki Družinske parabole še poglobile perspektivo vpogleda, je Polajnar v *Atlantisu* še izostril svojo osredotočenost in hkrati v ospredje več kot polovice zgodb postavil prvoosebne pripovedovalke.

Zbirka je tematsko nekako razdeljena na dva dela. Prvi, ki je naravnano intimneje, v razsežnosti čustvovanja, je posvečen junakinjam. Konča se s po dolžini in pripovedni moči osrednjo zgodbo zbirke *Jaz, Klavdija*. V zgodbah, ki ji sledijo, Polajnar razčlenjuje, analizira in interpretira homoseksualnost v različnih okoljih in kontekstih, od bizarnih poskusov uglednega profesorja, da bi si prilastil dušo in telo mozoljastega študenta, v zgodbi *Mesto čudes*, ki je postavljena v Barcelono, vse do jezikovnih permutacij v zgodbi *Kakšnega spola je Strašilo*, v kateri se med nadrealistične izpeljave pretakajočih se spolnih identitet in tesnobnih vmesnih stopenj vrivajo citati iz *Čarovnika iz Oza*, v katerem si, kot je znano, lik Strašilo prizadeva pridobiti nazaj svoje izgubljene možgane; to je po svoje zgovorna metafora za svet fluidnih identitet, ki je tako rekoč izgubil glavo.

V knjigi se kot skrito tkanje v vzorcu nizajo reference na antično civilizacijo ali njene upodobitve (med njimi so naslova zgodb *Atlantida* in *Jaz, Klavdija* ter dialog med likoma, ki se imenujeta Erast in Eromen, idr.). Te reference na simbolni ravni povezujejo zgodbe v celoto in dajejo slutiti, da Polajnarja zanimajo korenine zahodnih civilizacijskih norm,

mitologij, filozofskih sistemov in izročil, iz katerih je polagoma do danes zrasla situacija sveta, kakršnega opisuje v svojih zgodbah. Kot je razbrati, osnovni problem junakinj in junakov oziroma kar sodobnega človeka in njegovega odnosa do odnosov na splošno ni nedorečenost lastne identitete in s tem povezano eksperimentiranje, ampak veliko bolj družbeni, čustveni in miselni vzorci, ki se ob tem zapletajo v nerazrešljive paradokse. V jedru patriarhalne civilizacije, ki pa je takšna le na formalni ravni, medtem ko se pod površjem bohotijo spolne preference, “zaprte v omarah”, in vse bolj prevladujoči narcizem, se razrašča usodno protislovje med tem, kar si želimo (oziroma položaji, v katere Polajnarjeve junake vodijo njihovi vzgibi), in samo naravo želje, ki jo v bistvu določa družba.

Junakinja zgodbe *Labodji spev*, ki se dogaja v Parizu, mlada muslimanka Fatima, se zaljubi v ambicioznega in karizmatičnega fanta mešanega rodu. Njen sistem vrednot na prvo mesto postavlja tradicionalno razumevanje ljubezni, ki je tesno povezano z družino in domom. V nasprotju s tem njen ljubimec dojema bistvo ljubezenskih odnosov kot razkazovanje svoje lepote in izjemnosti ter oboževanje, ki ga tako zbuja. V skladu s tem nabira ljubimke in ljubimce kot trofeje, saj tudi spol zanj ni nikakršna ovira. Medtem ko je zvestoba v njegovem življenjskem slogu le beseda, Fatima nekaj časa resno razmišlja o tem, da bi se zaradi njega odrekla svojemu okolju in odobravanju družine, vendar se nazadnje, potem ko pronicljivo razčleni svojo situacijo, raje odpove njegovi privlačnosti in se odloči za sledenje tradiciji.

V nasprotju s takšno rešitvijo ljubezenskega položaja se junakinja zgodbe *Pederetka* dobesedno vgnezdí v življenje homoseksualca, v katerega se je zaljubila, postane njegova zaupnica in nekakšna mentorica. Potem ko se v ironičnem obratu on odmakne, se celo zaljubi v drugo žensko in se z njo poroči, se junakinja preprosto prestavi v življenje enega njegovih nekdanjih ljubimcev in se z njim tudi poroči. Tako utrdi svoje poslanstvo vzdrževalke družbenega reda, v okviru katerega se geji skrivajo v zakonih z ženskami, ki jih ne ljubijo, da bi lahko imeli uspešne kariere, medtem ko mentorice iz ozadja vlečejo niti. Vzorec medsebojne intimnosti torej ni nujno povezan s spolnostjo, ki je pederetka v svojem življenju niti ne izkusi, temveč sta v njenem primeru veliko pomembnejša fetišizem in posesivnost, ki sta bistveni sestavini njenih razmerij. Junakinja zgodbe *Ojdip* gre v tem smislu še dlje, saj na ruševinah sprva srečnega zakona, ki ga načeta rutina in moževa izguba zanimanja zanjo, vzpostavi posesiven in napol incestuozen odnos s sinom. Najbolj ironično pri tem pa je, da sta z možem po poklicu družinska terapevta, in to uspešna.

V zgodbi *Jaz, Klavdija* so vse premise Polajnarjevega motivnega in tematskega sveta razvite do skrajnosti. Kot je Boris Pintar povedal v intervjuju za Delovo prilogo Ona, že sam naslov zgodbe, ki se nanaša na znani roman Roberta Greavesa *Jaz, Klavdij*, ki pripoveduje o rimskem cesarju, katerega vladavina je oznanila začetek zatona imperija, priča o podobnem stanju današnje družbe, ki je na najvišji stopnji svojega razvoja, a hkrati že čisto jasno kaže znamenja zatona. Zgodba *Jaz, Klavdija* v življenjski pripovedi glavne junakinje upodobi razpad tradicionalne družine, družbenih vzorcev, ki jo sploh omogočajo, in erozijo medčloveških vezi na vseh ravneh. Klavdija se poroči z uspešnim umetnikom, za katerega ve, da je prikrit homoseksualec. Potem ko ji študij umetnostne zgodovine, tudi zato, ker je pač ženska, ni prinesel poklicnega uspeha in samouresničitve, se v skladu z možnostmi odloči, da bo izkoristila priložnost tam, kjer je mogoče: tako, da bo v oporo nekomu, ki je nadarjen, hkrati pa si bo končno lahko ustvarila družino, svoj imperij.

Osrednje vprašanje zgodbe je tisto, ki ga Gojmir Polajnar med vrsticami kritično zastavlja v večini svojih del: *Zakaj ženske pogosto čutijo sebično in samouničevalno potrebo po spreobračanju homoseksualnih moških (ki ni mogoče)?* Kot kaže Klavdijina zgodba, je odgovor večplasten in poleg patriarhalnih vzorcev, ki se jih nekatere na videz emancipirane ženske očitno še vedno oklepajo, poudarja predvsem potrebo po samopotrjevanju. Posledice so ravno tako večplastne, hkrati pa neizogibno uničujejoče. Vse se začne z razvojem Klavdijinega moža, ki se iz perspektivnega umetnika sprva prelevi v povprečneža, najprej v oglaševalca, nazadnje pa v poslovneža. Njun zakon se iz prvotnega poskusa ustvariti srečno družino prelevi v rutino, ki jo zaznamuje možev beg v delo. Ko prazni tek življenja postane neznosen, se Klavdija zaplete z afriškim študentom, s katerim prvič izkusi strastno ljubezensko razmerje, vendar je njun odnos obsojen na propad. Klavdija z njim zanosi, a se pod pritiskom okolja odloči za splav. Hkrati ji odkrijejo še raka na rodilih. Po mučnem, a uspešnem zdravljenju išče uteho v sinu, vendar takrat v moževo življenje končno vstopi ljubimec, ki ji dokončno odvzame družino. Mož se namreč odloči za odkrito homoseksualno zvezo in se preseli k ljubimcu, sicer sposobnemu psihologu, ki doseže, da sodišče dodeli sina njima, Klavdija pa tragično propade.

Propad ženskega principa, ki poraja življenje, medtem ko vajeti prevzamejo v roke geji, ki se seveda ne morejo razplojevati, od vseh podob morda še najbolj ponazori Polajnarjevo vizijo sodobnih odnosov, ki je hkrati temačna, večplastna, poglobljena in filozofsko provokativna. Zgodbe se posebno odlikujejo po prepoznavnem, natančno odmerjenem in

discipliniranem slogu, ki se močno naslanja na jezikovne učinke. Ti učinkovito pričarajo večplastnost, medtem ko so opisi dogajanja vselej živi in čutno nazorni. V *Atlantisu* se je Polajnar nekoliko odmaknil od grotesknih elementov in jih, vsaj v najboljših izmed zgodb, uspešno nadomestil s pronicljivimi upodobitvami intimnih, čustvenih plati junakov. Kljub temu večina zgodb še vedno deluje predvsem kot karikatura stanja sveta, v katerem liki predvsem ponazarjajo pisateljeva spoznanja in s svojimi zgodbami osvetlujejo njihove posledice.

Gojmir Polajnar je s svojim izvirnim in avtorsko močnim glasom pisatelj velikega dometa, to dokazujejo tudi uspehi njegovih knjig v tujini. Vendar dajejo zgodbe v *Atlantisu* vtis, da vseh svojih potencialov še ni izkoristil in da njegov vrhunec šele prihaja. Brez dvoma je to torej pisatelj, ki ga bo izredno zanimivo spremljati.